

บทที่ 1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา



จากปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในระดับการตลาดแบบมัลติเลเวล (Multi Level Marketing) ในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงขึ้น มีการพัฒนาประเภทของยาเสพติดใหม่ๆ ซึ่งมีชื่อเรียกต่างๆ กันออกไป ทั้งยาไอ ยาเลฟ ยาเค ฯลฯ และการแพร่ระบาดนั้นได้แทรกซึมอยู่ในสถาบันต่างๆ ของสังคมซึ่งเป็นที่พึ่งพิงของเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัวที่มีผู้ปกครองเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด สถาบันโรงเรียนที่มีครูอาจารย์ตลอดจนภารโรงที่ลักลอบค้ายาเสพติด/ สถาบันศาสนาจากกรณีของสำนักสงฆ์ถ้ากระบอกที่ถูกค้นพบว่าเป็นแหล่งค้ายาเสพติดแหล่งใหญ่ และสถาบันกระบวนการยุติธรรมจากกรณีของ "บังอรอน" พบว่า ข้าราชการตำรวจ นักการเมือง มีส่วนพัวพันกับการค้ายาเสพติดระดับชาติ

เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความฟอนเฟะของสังคมไทย สถาบันเหล่านี้ควรที่จะเป็นที่พึ่งพิงของเยาวชนโดยการสร้างความอบอุ่นและแนวทางที่สร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต แต่สถาบันต่างๆ เหล่านี้กลับกลายเป็นต้นตอแห่งความมืดมนในชีวิตของพวกเขา และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนขาดทักษะในการดำเนินชีวิต และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต่างๆ ต้องร่วมกันป้องกันมหันตภัยของยาเสพติด

จากการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษาที่ได้ทวีความรุนแรงขึ้น กองวิเคราะห์วัตถุเสพติด กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขได้ทำการสำรวจการใช้ยาบ้าในสถานศึกษา (ตุลาคม 2538-กุมภาพันธ์ 2539) โดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ร่วมมือกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และกระทรวงศึกษาธิการสำรวจการใช้ยาบ้าในสถานศึกษาด้วยวิธีการเก็บตัวอย่างปัสสาวะนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ

จำนวน 118,375 คน และพบว่ามึนักเรียนใช้ยาบ้าจำนวน 1,375 คน คิดเป็นร้อยละ 1.16 เมื่อพิจารณาการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษา พบว่า นักเรียนภาคกลางใช้ยาบ้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.08 สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีการใช้ยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 0.13 และ 0.30 ตามลำดับ

ส่วนการใช้ยาบ้าในสถานศึกษา พบว่ามีทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา โดยพบมากที่สุดในระดับอาชีวศึกษา ร้อยละ 2.40 หรือเมื่อคำนวณจากนักเรียนอาชีวศึกษาของรัฐ จำนวน 362,744 คน มีนักเรียนใช้ยาบ้าจำนวน 8,706 คน ส่วนระดับมัศึกษามีอัตราการใช้ยาบ้าร้อยละ 1.07 และเมื่อคำนวณจากนักเรียนมัธยมศึกษาภาครัฐทั่วประเทศจำนวน 2,420,365 คน เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้ยาบ้าถึง 25,898 คน รายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจยาบ้า ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนที่เสพยาบ้า

ระดับ	ตรวจทั้งหมด	ตรวจพบ	ร้อยละ
ประถมศึกษา	1,724	1	0.06
มัธยมศึกษา	79,671	851	1.07
อาชีวศึกษา	17,802	410	2.40
อุดมศึกษา	1,046	2	0.19
รวม	100,243	1,264	1.27

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พศ. 2539)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่รุนแรงในสถานศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าหน่วยงานต่างๆ ได้พยายามทุกวิถีทาง ที่จะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด แนวคิดในการแก้ไข การบำบัดรักษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการสร้างทักษะการปฏิเสธ ซึ่งนับได้ว่า เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการป้องกันยาเสพติด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการผลิตสื่อมากมาย ด้วยรูปแบบการโน้มน้าวใจโดยวิธีต่างๆ ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าแผนการณรงค์ที่ ผ่านมาประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง ทั้งนี้ เนื่องจากการวางแผนรณรงค์นั้น มีลักษณะ ของการวางแผนจากบนลงล่าง (Top-Down) ซึ่งเป็นการวางแผนนโยบายให้ผู้ปฏิบัติ กระทำตามนโยบายหรือแผนนั้นๆ โดยที่ผู้วางแผนอาจขาดความรู้ความเข้าใจถึงสภาพ ปัญหาที่แท้จริงหรือการขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่มีโครงการรณรงค์ต่างๆ เกิดขึ้น ก็ยังพบว่า จำนวนการจับกุมคดียาเสพติดยังคงเพิ่มสูงขึ้นในทุกๆ ปีอย่างต่อเนื่อง และสะท้อนให้ เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ในประสิทธิผลของสื่อในการรณรงค์ ที่ยังไม่สามารถทำให้ ปริมาณของผู้ติดยาเสพติดลดลง (Demand Reduction) หรือปริมาณการติดยาเสพติด ซ้ำลดลง (Relapsing Reduction)

ตารางที่ 2 แสดงสถิติการจับกุมยาเสพติดในกรุงเทพมหานคร ปี พศ. 2536-2538

	พศ. 2536	พศ. 2537	พศ. 2538
เฮโรอีน	6,694	9,860	12,627
กัญชา	26,276	24,103	23,552
ขาม้า	410	700	1,680
สารระเหย	3,057	4,502	6,618
อื่นๆ	11	9	51
รวม	36,448 คดี	39,174 คดี	44,528 คดี

(ที่มา : ฝ่ายข้อมูลคดียาเสพติด กองนิติการและพิสูจน์หลักฐาน สำนักงาน ป.ป.ส.)

ดังนั้น ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด จึงควรที่จะพิจารณาถึง ประสิทธิภาพของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการสำรวจปัญหาใน ลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์ เกิดความ ตื่นตัวและแรงบันดาลใจในสิ่งที่ตนเองอยากให้เกิดขึ้นและอยากทำ เพื่อประสิทธิภาพของ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และให้เยาวชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองได้ใน ระยะยาว

อุทัยศรี แสงคล้อย (2539) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนหรือ กิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรคำนึงถึงธรรมชาติความต้องการของวัยรุ่นเข้า ประกอบการวางแผนโครงการ การจัดที่คำนึงถึงความต้องการของวัยรุ่นจะทำให้เกิดแรง จูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พัฒนาเอกลักษณ์ของตนและกลุ่มไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน แทนการหาเอกลักษณ์อื่นๆที่ผิดไปจากระเบียบของโรงเรียน เช่นเดียวกับการสร้างภูมิคุ้มกัน การพึ่งพาในโรงเรียน จะต้องคำนึงถึงความต้องการของวัยรุ่นด้วย

สำหรับสาเหตุที่ทำให้เยาวชนเสพยาเสพติด มีหลายประการ ได้แก่

1. การถูกล่อลวง ชักชวน ถูกหลอกให้ทดลองโดยไม่รู้ว่าเป็นยาเสพติด
2. ความอยากรู้อยากทดลอง ความคึกคะนอง
3. การอยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา
4. การเฝ้าเพื่อลดปัญหา
5. เพื่อแสดงความเป็นปฎิบัติต่อครอบครัว ต่อสังคม
6. เพื่อหลบหนีความจริง เพื่อปกปิดปมด้อยของตนเอง
7. มีจิตใจที่อ่อนแอ มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ
8. เพื่อกระตุ้นประสาท
9. การเฝ้าในทางที่ผิด
10. เพื่อระงับความเจ็บป่วย

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด)

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่า เหตุผลที่สำคัญที่สุดของการติดยาเสพติดของเยาวชนที่เข้ารับการบำบัดรักษา คือ อยากรทดลองใช้เพื่อนชวน มีเรื่องไม่สบายใจ และเพื่อความสนุกสนานเป็นลำดับ

วิทยา มณีสุธรรม (2523) สํารวจเหตุจูงใจในการเสพยาเสพติดและการบำบัดรักษา ความคิดเห็นในการปราบปรามยาเสพติด พบว่า สาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติดคือ อยากรทดลอง เพื่อความสนุกสนาน เพื่อนชวน มีเรื่องไม่สบายใจตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า สาเหตุสำคัญของการติดยาเสพติดนั้นเกิดมาจากตัวของเยาวชนเองเป็นสำคัญ ในวัยรุ่น นอกจากจะต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนแล้ว ธรรมชาติของเด็กในวัยนี้มีจิตใจและอารมณ์ที่อ่อนไหวมากกว่าวัยอื่นๆ ดังนั้น หากเยาวชนไม่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตที่ดีพอ ก็จะถูกชักชวนให้ทดลองใช้ยาเสพติดได้อย่างง่ายดาย

การสื่อสารเพื่อปฏิเสธคำชักชวน จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันต่อรองคำชักชวนของเพื่อนที่จูงใจให้ทดลองสารเสพติด หากเยาวชนสามารถบอกปิดคำชักชวนของเพื่อนได้โดยไม่เสียสัมพันธภาพ เยาวชนก็จะสามารถรอดพ้นจากการตกเป็นทาสของยาเสพติด มากไปกว่านั้น ยังอาจสามารถโน้มน้าวใจให้เพื่อนเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่ใช้ยาเสพติดนั้นๆ ได้อีกทางหนึ่ง

ทักษะการปฏิเสธ เป็นทักษะทางการสื่อสาร (Communication Skill) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทักษะชีวิต (Life Skill) ที่ใช้ในการผลักดันต่อรองเพื่อปฏิเสธ เมื่อบุคคลถูกชักชวนหรือถูกโน้มน้าวใจให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์ หรือผลกระทบในแง่ลบที่ตามมา เป็นการหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจนำผลเสียมาสู่ตนเอง

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเพื่อทำความเข้าใจนักเรียนมัธยมศึกษาว่ามี พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในผลิตสื่อการณรงค์ป้องกันยาเสพติดให้ได้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
3. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
4. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติด กับทักษะการปฏิเสธเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
6. เพื่อหาตัวแปรที่อธิบายหรือพยากรณ์ทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติด
7. เพื่อศึกษาความต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา
8. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการรณรงค์ป้องกันสิ่งเสพติด

ปัญหานำการวิจัย

1. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเสพติด แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีความรู้เรื่องสิ่งเสพติดแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติด แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
4. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดต่างกันหรือไม่ อย่างไร
5. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติด มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดหรือไม่ อย่างไร
6. ลักษณะส่วนบุคคล การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ ตัวแปรใดสามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดได้ดีกว่ากัน

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มี ลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ สิ่งเสพติดแตกต่างกัน
2. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มี ลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีความรู้เรื่องสิ่งเสพติดแตกต่างกัน
3. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มี ลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติดแตกต่างกัน
4. นักเรียนมัธยมศึกษาที่มี ลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน มีทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดแตกต่างกัน
5. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติด มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติด
6. ลักษณะส่วนบุคคล การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติต่อการป้องกันสิ่งเสพติด อธิบายทักษะการปฏิเสธสิ่งเสพติดได้แตกต่างกัน

นิยามศัพท์

- การเปิดรับข่าวสารเพื่อป้องกันยาเสพติด** หมายถึง ความบ่อยครั้งในการดู อ่าน ฟัง ข่าวสารด้านการป้องกันยาเสพติด ผ่านสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และ สื่อบุคคล
- สื่อบุคคล** หมายถึง พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ครู/อาจารย์
- สื่อมวลชน** หมายถึง ความบ่อยครั้งในการรับข่าวสารข้อมูลจากสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
- สื่อเฉพาะกิจ** หมายถึง แผ่นพับ โปสเตอร์
- ความต้องการข่าวสาร** หมายถึง ความต้องการทางด้านรูปแบบ เนื้อหา และการเลือกใช้ สื่อต่างๆ ผ่านสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล เพื่อการออกแบบ รณรงค์ป้องกันสิ่งเสพติด
- ความรู้** หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดใน เรื่องโทษ และพิษภัย
- ทัศนคติ** หมายถึง ความพร้อมที่จะประพฤติ ปฏิบัติ ความรู้สึก แนวโน้มพฤติกรรม และ ความคิดเห็นในการต่อต้านการใช้ยาเสพติด
- นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น** หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร
- นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย** หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง ระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง องค์ประกอบทางด้าน เพศ ระดับชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และลักษณะครอบครัว

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับ ตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

ทักษะชีวิต หมายถึง คุณลักษณะ หรือความสามารถในทางสังคมจิตวิทยา ที่ทำให้นักศึกษาสามารถจะเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะการปฏิเสธ หมายถึง ทักษะทางการสื่อสาร (Communication Skill) ที่ใช้ในการคัดค้าน ต่อรอง ปฏิเสธเมื่อบุคคลถูกชักชวน โน้มน้าวใจ ให้กระทำการใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์ หรือผลกระทบในแง่ลบที่ตามมา เป็นการหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจนำผลเสียมาสู่ตนเอง ทักษะการปฏิเสธที่เหมาะสมจะช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อนได้

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยถึงพฤติกรรมการสื่อสาร ความรู้ และทักษะการปฏิบัติของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 1- 6 ที่เป็นโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ และผลิตสื่อที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหา ในการป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติด
2. เพื่อเป็นแนวคิดในการจัดทำโครงการรณรงค์ป้องกันสิ่งเสพติดในสถานศึกษาตามทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษา
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาการผลิตสื่อให้มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ